

1. — Հիմնիկ ճարտար քմիչիկ ես դու
2. — որ մընացիր քան զմագ բարակ
7. — Երբ քան զաշխարհս ես չափ

անմիտ

10. — որ խրատէ զաշխարհս յարակ
19. — Դու մատամբդ ի հետ հաւզնես
22. — քո հոգոյդ յէ՞ր ես փաթերակ

ի. տուն

Մերացար ու չմտացար,

միթէ մնաց քեզ ժամանակ,

Որ զաստենիս դու սիրնցիր,

զանգէն թողեր ես բրբիչակ:

33. — Դիտեմ զի յոյժ եմ մեղաւոր

44. — Ազտեղեցիր զհոգիդ մեղաւք:

3. — Էջ [231], տող 35,

«Ի գաւազանին անկաւ».

պիտի բլլայ,

ի վերայ գաւազանին կանգնաւ:

Նոյն էջ, տող 45,

«Զաւրէնս քեզ համարով տայ».

պիտի բլլայ,

Զաւրէնս քեզ հրաման ով տայ:

4. — Էջ [235]. — Կրկնաւեզու, Տաղ Սիրոյ, ուղղելի է բոտ հետեւակին:

Ա.

Յայտար էի ես խիստ աղբաւմ,

ենկիւլէնտի էակի տարտում...

Տաղը Յովանէսի ծայրանունով գրուած է, հետեւաբար առաջին տողին առաջին տառը պիտի բլլայ Յ:

Բ.

Ունքեր ունէր ինքն կոմար,

Ղարառըր կոզլարի խռամար...

Իւզիւ կուլիստան ու զոմար:

Գ.

Վայրի եղներու նման...

Յովանէսի ծայրանունը կը մասնաւորապէս տուններու շինակ կարգը. հետեւաբար վ. տառով սկսող չորրորդ տունը պիտի կանխէ երրորդ տունը, որ Ա տառով կը սկսի:

Յարգելի հեղինակին հաշիւական նիւթերու հանգէպ ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը զնահատելի է անտարակոյս: Իր կատարած սոյն թորգմանութեան շնորհիւ անգլիախօս ժողովուրդներուն մատչելի կը դառնայ սիրնդակ մեծ գուտան թվուրանցի Յովանէսի գրախտահմ գիւտանը:

Ն. ԱՐՔ. ԾՈՎԱԿԱՆ

«ԱՐՑՈՒՆՔ - ԺՊԻՏ»

Հեղինակ՝ ԶԱԽԷՆ, ԵԿԷՆԵԱՆ

Քերթողներ կան, որոնք իրենց վաղ երիտասարդութեան, իրենց չլացումներէն և մտածումներէն քիւրնդացած ցոյքեր թերթերու և հասարակներու ճամբով կը մատուցանեն մեր զգայարաններուն: Անկէ անդին, տարիներն ու տասնամակները կը թաւային և մեծ լուսթիւն մը կը պարտւի անոնց անունն ու յիշատակը: Ու յանկարծ, օրին մէկը կու գայ անոնց ձայնը աշխարհի հեռաւոր մէկ անկիւնէն: Կ'առնես գիրքը ակնբուդ մէջ, կը դարձնես էջերը, խորհելով թէ ժամանակը յաջողած է յղկել իր զգացումները և գունազարդել իր խոհերը, բայց կը տրամիտ երբ կը հաստատես թէ հեղինակը ոչ միայն մնացած է հոս ուր էր, այսինքն բրած է տեղ-քայլ, այլև բռնած է նահանջի առթիւ ճամբան: (Մանր այս որակական անոր համար, վասնզի գրականութիւնը սրբազան գետին մըն է, ուրկէ կատարուած նահանջը — կեանքի գրեթէ բոլորապարէզներն կատարուած նահանջներուն նման — հաւասար է սրբապղծութեան):

Զաւէն Եկէնեան ղեկավարութեամբ կը պատկանի այս դասակարգի գրողներուն: Խոստում մըն էր ան երբ 1951ին մեղի կը բերէր իր «Կեանքին Հետք» և երկու տարի ետք՝ «Մարդը Վեր Աստղերէն»ը: «Արցունք-Ժպիտ»ը (տողերս գրողը նոյն խորագիրը փորձած էր առ իր առաջին քերթողագրին — կատարեալ վերիպանք մը —, բայց յետոյ ժպիտը փոխարինած է տարբեր բառով մը, գիտակից անոր անշան ներկայութեան: Տեղին է հոս յիշել թէ Անուշ Գրիգորեանը ևս նման խորագիրով մը մկրտած է իր գիրքը, միայն թէ հակադիր քննադատութեամբ վերայ կենդող բառերը կամըջնու համար եւն է ընտրած զմիկին տեղ: Ուրիշ հարց՝ թէ պատահած է արդեօք որ երկու հեղինակներ — անշուշտ իրարմէ անտեղեակ — նոյն անունը դրոշմած բլլան իրենց երկերու ճակտին, տարւոյս սկիզբը Սիրտի (Աւստրալիա) մէջ լսյո տեսած միջկամաւու (100 էջ) հատորը կը ծագուորէ 1983-1987ի միջջ գրի ինկած իր 70 քերթուածները:

«Հայրենական», «Սիրոյ Մորմօք» և «Ընդհանրական» ստորագրածանուններու ներքե պատկող քերթուածները, Հնչեակ-ներ՝ մեծաւ մասամբ, հայկական ընդհանրացած հափով (14 վանկանի 14 տողեր), կը փորձեն կապկուժը ընել Թէքէեանի թէքնիքին: (Որքան մեծ է թիւը Հայ Բանաստեղծութեան իշխանին քղանցքին կառչիլ՝ կամ գէթ իր չուքին ապաւինիլ, իր հմայքով տաղաւարուիլ ճգնողներուն):

Եկէնեանի կտորներուն մէջ յաճախ կարելի է գտնել պատկերներ՝ որոնք չեն լայննար, միտքեր՝ որոնք չեն խորանար և յոյզեր՝ որոնք չեն տարածուիր: Կան նաև քերականական անճշգրտութիւններ և կէտադրական վրէպներ:

Ա՛լ չենք հարցնէր թէ ի՞նչ է բրած (այսինքն՝ գրած) հեղինակը 1983-ը կանխող երեք տասնամեակներու ընթացքին: Քանի մը նմոյշներ իր գործէն:

Էջ ԳՕ, «Միտք իմ», վարէն Յրդ. առ-դին մէջ. Եկէնեան աւեղծուածի մը առջև կը դնէ մեզ երբ իր մտքին ուղղելով իր խօսքը՝ կ'ըսէ. «Երբ կը բաժնես զիս յաւէս միտքիս եւունգ աշխարհէն»:

Յաջորդ էջին մէջ՝ «Դուն ու ես», կը դժուարանաս ճշդել թէ դուրս Աստուծո՞յ ուղղուած է թէ մարդու: Այնքան տար-տամ է տալուած սահմանագիծը երկուքին միջև: Չկայ յստակ, բիւրեղացած խոհ:

Էջ 57, «Մոգիկներ», Յովհ. Շիրազի յիշատակին ձօնած քերթուածին երկրորդ տան պատկերը անհարազատ է: Մոգիկները լոյսին ու մութիւն կը սպասեն թէ ոչ զար-նան մեղով համբոյրին: Գարնան համբոյրը չընդունած, իր բաժակը ամբան արեւուն կիզիչ նետերուն դէմ առաջին անգամ բազած ինքնայատուկ ծաղիկ է արդեօք քանաստեղծին երեւակայածը:

Էջ 62, «Արդարութիւն» քերթուածը ամենէն փրաւորներէն է կէտադրութեան անկանոնութեամբ: Առաջին տողի ծայրէն թուած է ստորակէտը. 4րդ տողին մէջ փութն է փոխարինած ստորակէտը, 5րդ և 6րդ տողերն ալ կ'աւարտեն անստորու-կէտ, 7րդին մէջ քովքովի թխմուած են անուպս անվերջ հրդեհ ու մղեղ բառերը, յաջորդ տունին ճկիւտատ տունները տգեղ ու տափակ պատկեր մը կը յորինեն, 9րդ

տողի աւաղ ձայնարկութիւնը ստորակէ-տով չէ բաժնուած զինք կանխող բառէն, 11րդին մէջ ականբախ է երկու բայերուն մէջ ստորակէտի չգոյութիւնը, իսկ վեր-ջընթեր տողին մէջ բուքը զուրկ է բոլո-րովին գոյութեան իրաւունքէ: Իմաստը աւելի յստակ ընծայելու համար պատշաճ կ'ըլլար որ անքիւր կանխէր ազգերն բառը, քանի որ աշխարհի ազգերուն է ականար-կութիւնը և լանթիւքը չէ որ աշխարհը որակելու է կանխուած:

Էջ 64, Թամամեան վարժապետին յի-շատակը ոգեկոչելու կանչուած կտորը կը կրկնէ նախորդներուն մեղքը: Հեղինակը իր մտերիներուն վերջին յարգանք մը մատուցանելու ազնիւ տենչէն մտրակուած՝ ուզած է անպայման և ամէն գնով բան մը րսել: Ու արդիւնքը կ'ըլլայ հապաղ ու ծամուած խօսք, անջիղ ու անաւիշ, էլիք-սիրէ պարպուած տողեր: Եկէնեան, ուրիշ շատերու նման, կը յամառի սուղ ընթու գործածութեան մէջ ու 5րդ տողը կը բա-նայ Կրքուր բառով: Աստուծոյ սիրոյն, եթէ գրէր Կրքուր, սատանան պիտի յաջա-ղէր արդեօք զայն տարբեր հնչել, նաև, ամի մը աստղեր: Եզակի տփին քով աստղը յոգնակիով չի ննար:

Էջ 84, «Պաղտութիւն», երազն առ-դուր մեր յոյսին: Յոյսին երազը, եթէ կրնա՞ս՝ մէջէն ելիր: Ուղե՞ծ օտ երազ բառը որքան հարչրկուած ու իմաստագրուած է համբակ քերթողներու գրչին տակ:

Այս բոլորով հանգեծ, պէտք է ըն-դունիլ սակայն թէ որոշ ճշմարտութիւն մը կայ ժողովրդական, բերնի ծամոց դար-ձած արտայայտութեան մէջ թէ «Ժամա-նակները փոխուած են»: Ներկայ և գալիք դարերը չեն կրնար ծնիլ ինչպէս նարե-կաղիներ ու Օգոստինոսներ, նոյնպէս ալ Պախեր ու Պէթնովներ, Շէյքսպիրներ ու Տանթներ: Պէտք է յակամայս հաշ-տելի միջոցութիւններու և տափակու-թիւններու հետ, մինչև որ մեր զգայա-բանքները կարիքը զգան անդաշխարհէն եկող բայց մարդկութեան մեծ սրտին խոր ու իրաւ արտփին հարազատ արձագանգը հանդիսացող առողջ ու անսուտ ձայններուն:

Գ. ՃԱՐՏԱՐ